

ŞAİR BEN'İN ŞİİRSEL ÖZNE MERKEZİNDE ÖTEKİ-BEN OLUŞTURMASI: ERGÜLEN ŞİİRİNDE KENDİLİK BİLİNCİ VE YABANCILAŞMA

Nilüfer Aka*

Özet: Sanat eserinin oluşturulmasında sanatkârın yazı'nın gerçekliğine eklenip kendi içindeki söz'den kopuşu söz konusudur. Dolayısıyla bütün edebi eserlerde sanatkâra özel bir başka'lık alanı belirir ve bu başka'lık da eserin niteliğine / niceliğine göre sistemleştirilir. Sanatçı da oluşturacağı ürünün işlevi ve türü ile paralel olarak bu sistemin sunucusu ve baş aktörü konumuna yükselir. Başka'lık alanında sanatkâr, farklı olanı yapmaya çalışma noktasında kuruluşun imkânlarından kabiliyetleri ölçüsünde yaralanacaktır. Günümüz şairlerinden Haydar Ergülen de şiiirlerinde *kendini avlamaya çalışan* şair olarak şiiirsel özneyi öteki-ben'lerle çoğaltır. Egoist bir ben kurgusundan sıyrılmaya ve kendilik bilincine sahip olmaya çalışan şair ben'in farklı görünümleri ile Ergülen şiiirinde karşılaşırız. Şair için şiiirsel eyleminin merkezinde yer alan bu tavır şiiirine bakışta ve şiiirini yorumlamada bize farklılıklar içinde olağanüstü bir alan da sunmaktadır. Böylelikle ben'den öteki'ne ötekinden de kendilik bilincine ulaşmaya çalışan şairin şiiirindeki bu döngüsellik farklı yönlerini çalışmamızda irdelemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Ben(şair), kendilik bilinci, öteki, yabancılaşma, şiiir.

THE CONSTRUCTION OF OTHER SELF BY POET'S SELF AS THE SUBJECT OF POEM:
SELF-CONSCIOUSNESS AND STRANGMENT IN HAYDAR GULEN'S POETRY

Abstract: During the process of the creation of art, the artist occupies himself with the reality of writing cutting of his ties with the word within himself. Hence, in all literary works, the uniqueness of the artist becomes explicit and this uniqueness is systematized in relation to the quality/quantity of the literary work. The artist becomes the presentator and the lead actor of this system in accordance with the function and the form of the product he wil create. To realize the creativity and uniqueness, the artist makes use of the opportunities of the creativity process in regard to his/her own abilities. Haydar Ergülen, one of the contemporary poets multiplies his self-creating other selves with an effort to hunt his own being. The reader comes across the different visions of the poet's self who strives for freeing his self from the tendencies of egoist self and having a self-consciousness. This attitude within the process of writing poetry offers the reader a marvellous realm as well as a diversity to analyze and have an insight into his poetry. To this end, present study explores different aspects of the poet's cycle in his poetry which floats from his self to other and from other to the self consciousness level.

Keywords: Self (poet), self-consciousness, other, a strangment, poem

* Arş. Gör. Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

ŞİİRSEL ÖZNE MERKEZİNDE ERGÜLEN'İN KENDİLİK BİLİNCİ

"Kendinin Avcısı" olsun şair, kimseler onu bulmadan önce!"¹

İnsanın varlığının temeli olan 'benlik' bilinci ve kendilik bilinci bireyin kendini sunuş biçimidir. Benlik, bireyin kendi kişiliği üzerindeki tanımlarının bulunduğu noktadır. Her bireyin kendine özel yanını oluşturan benlik, ruhsal eylemlerimizle şekillenir. Kendilik bilincinde insan, özneliğini oluşturmak ve kendini tanımak için kendini sorgular. Bu durum Heidegger'in *Otantiklik* kavramıyla eşleştirilebilir. *"Otantik olma bir şeyin kendisi için kendi olması demektir. Kendisi olan Varlık ancak varoluşa sahiptir. Otantiklik Varlığa verilmiştir. Varlık onu varoluşsal yaşamıyla kendisi için kazanır."*² Şair için ise varoluş alanı olan şiirde otantiklik elde edilir. Bu bağlamda öncelikle Ergülen'in şiirlerinde kendilik bilincine yönelik bir tavrın olduğunu belirtmeliyiz. Bu şiirleri, kendini sorgulamada çoğunlukla kendisini dışsallaştırıp bir 'öteki-ben' kurma ile oluşturur. Her şair gibi o da karşısına bir muhatap, bir öteki alır ama o muhatap yine kendisidir. Benlik algısının çoğunlukla bir 'öteki'yle oluştuğunu düşünürsek, bu yönelim Ergülen'in kendilik bilincine varmasında doğru hedefte olduğunu gösterir. Ben ve kendilik bilincinin Dasein'in varoluşundaki önemini Heidegger şöyle ifade eder: *"Yapı bütünü bütünlüğünü "bir arada tutan", "ben" ile "kendilik" hep taşıyıcı zemin(yani töz veya özne) olarak kavranıla gelmiştir."*³ Ergülen'in şiirinde gördüğümüz ben ve kendiliğin ortaklığı onun varoluşsal bilinci taşıdığını gösterir. Ben ve kendiliğin kavramsal olarak ayrıldığını dikkate alarak Ergülen'de ego ve kendiliği birlikte şiirlerine taşıdığını söyleyebiliriz. Yani bu bazen kendini sorgulamaktır bazen de narsisistik bir eğilimle kendi ben'ini yüceltmektir. Bu noktada şiirlerinde ısrarla oluşturmaya çalıştığı 'öteki-ben' ondaki şizofrenik temayüllerin de etkisinin olduğunu gösterir. Heinz Kohut *'Kendiliğin Çözümlemesi'*nde kendiliğin narsisist odaklı incelenmesine değinirken *öteki ben aktarımı veya ikizlikten* söz eder. *"Büyüklemece kendiliğin aktarmadaki canlılığı, öteki ben aktarımı veya ikizliktir."*⁴ Ergülen de şiirlerinde bu ikizliği çoğaltmıştır. Takma adlar kullanılarak şiir yazmasının, başkasının yerine şiir yazmasının yanında, kendini başkalaştırarak şiir yazması da onun ötekiliğe olan merakını gösterir. Kendini ötekileştirerek bazen başkası bazen de öteki-ben, yani ikizini oluşturduğu şiirlerinden öncelikle onun kendini tek başına sorguladığı şiirlerinden yine kendini karşılayan öteki-ben'yle söyleştiği- örneklerle ortaya koyduğumuz düşünceyi geliştirebiliriz. Genelde edebiyat özelde şiir, sanatçının veya kişinin kendisini sorgulaması, kendini tanınması veya gerçekleştirilmesi için açılımlar yapabileceği alanlar sunar. Dolayısıyla Ergülen de bu alanları kullanmasını bilmiştir.

“Kendinin Avcısı” olsun şair, kimseler onu bulmadan önce!”⁵

dizesinde bu anlamda bir şairin kendine dönüşünü ifade eder. Ergülen’in ötekine ihtiyaç duyanların kendisini bulmadan önce, şairin kendisini bulmasını istemesi bir kendilik bilinci oluşturma yönelimidir. Şair öncelikle kendine yönelerek bir muhatap bulmalıdır yani kendini bulmalıdır. Kendini sorgulayış olarak harekete geçen şair, şiirin malzemelerinin ona sunduğu olanaklarla her harfte, kelimedede ben’in yerleşik biçimlerini buluruz. Kendini bulmanın sonraki aşamasında şair öteki-ben(ler)’le birleşerek ruhsal bütünlüğe erer. Yani her karşılaştığı ben’le bütünlüşmeye çalışarak empati yoğunluğunun etkisiyle kendinden mülhem oluşturmuş olur öteki-benleri de.

“ben biraz haydar biraz ergülen şiiri de severim”⁶

dizesindeki ifade, şairin kendini dışarıdan seyrettiğinin göstergesidir. Şair, şiirine bir nesne arayışındadır. Karşısına koyduğu da kendisidir. Burada kendini soyundan da ayrı düşünmeyen şairin aynadaki kendine yönelik bir özgür biçim vardır. Şöyle ki şairin kendini tanımlamak noktasında karşısına aldığı biçimlendirme faaliyetidir. Bireyin kendini biçimlendirme tavrı kendine yönelik özgür bir harekettir. Kendini beğenen şairin kendini tanıma yolundaki bir arayışının göstergesidir.

N’EYİM BEN

Pazartesi: Haydar Ergülen

Salı: aydar rgülen

Çarşamba: ydar gülen

Perşembe: dar ülen

Cuma: ar len

Cumartesi: r en

Pazar: n

İniyorum gün günden

Adımdan, şiirimden

‘n’eyim ben

‘n’edir Haydar Ergülen”⁷

“N’EYİM BEN” şiiri de şairin kendini arayışının en güzel örneğidir. Şair, isminden yola çıkarak kendilik bilincini oluşturmaktadır. Günden güne azalması ise dış şartlardan kurtulan, adlandırmalardan, sınırlamalardan soyutlanan şairin olgunlaşma sürecindeki ego’sundan sıyrılıp daha geniş kapsamlı olan kendilik bilincine yol almasıdır. Yani artık tam bir özgürlüğe dönüşmesi, kendi isminin ona hissettirdiklerinden veya çağrıştırdıklarından kurtulmasıdır. Kendini dinleyen şair, sadece bir tını olarak ismini ve kendini tanımlar. “‘n’eyim” ifadesi, şairin kendini tanımlayan görünürlüklerden ber-taraf edip kendine dö-

nüşünü işaret etmektedir. Bu, öznenin benliğinden ziyade bir kendilik bilincidir. İkisi arasındaki ayırmadan yola çıkarak Ergülen'in içindeki gizli özne yardımıyla kendi üzerine düşünebilmesidir. *"Kendilik, Freud'un Benlik dediği şeyden çok daha geniş bir anlamı vardır, her ne kadar benlik kendi içinde bilinçdışı da barındırıyor da. Kendilik, içinde dürtüsel hakikatin de bulunduğu gizli özneye ve bu öznenin kendi üzerine düşmesine (öz düşünümsellik) tekabül eder."*⁸ Ergülen ismiyle başlayarak kendi üzerine düşünür ve kendini sonunda kaybeder. Kendinin kuyusuna girmek, yitirmeyi ve boğulmayla birlikte bunaltıyı da getirecektir. Kendini yitirme, varoluşsal anlamda kendini bulmak için önkoşuldur. Kendini yitirmeyen şair, kendini arama bulma yoluna gitmeyecektir. Bu noktada Ortega Gasset *"İnsan ve 'Herkes'"* te bu kendini yitirişin insanlığın kadere olduğunu ve böylece kendini yitirmenin önemli aşamalardan olduğunu belirtir. *"Kendini yitirme, varoluşun ormanında, kendi iç dünyasında yitme yetisi onun oluşturma özelliğidir ve bu korkunç yitme duygusu sayesinde, insan var gücüyle harekete geçerek kendi benliğini yeniden bulmaya çabalar. Kendini yitmiş duyma yeteneği ve tedirginliği, insanoğlunun trajik yazgısı, aynı zamanda da yüce ayrıcalığıdır."*⁹ Şiirde isminden başlayarak kendini azar azar yitiren Ergülen'in, varoluş biçimi olan şiirinden de eksilmeye başlaması, kendilik bilincine ulaşmak için 'öteki ben aktarımı'yla oluşturacağı kurgusal ben'lerin ilk emareleridir. Bu düzende şair, kendi imgesinin derinliklerindeki öteki-benlerine ulaşır, gizemli bir tavırla kendini öteki-ben olarak karşısına alır.

"Ey şair, sen de nafîle yazıyorsun:

-Kelimeleriniz şöyle dursun

Ben sizinle söyleşmek istiyorum

Siz şöyle durun kendinizden

Başka neyiniz var bilmek istiyorum.

-Bu dünyaya seni bulmaya geldim

*Bir merdiven oldum kendimden indim"*¹⁰

Ergülen şiirinde şiirsel özneyi merkeze alıp, dışsallaştırarak bir karşı sen/ben oluşturmaktadır. Bu durum şizofren bir sesleniştir. Bu dizelerde görüldüğü üzere aslında kendini merak ediş söz konusudur. Şair 'kendinin avcısı' olma yolunda avının sahip olduklarını merak eder. Şairin kendini karşısına alması kendi beninin kuşatmasından kurtulmak içindir ve bu durum kendini tanımasına daha çok olanak tanır. Kendi kendine söyleşen, kendi deyimiyle mırıldanan bir şairdir Ergülen. Kendinden yola çıkıp, uzaklaşıp öteki beniyi söyleşir. Ötekilikten söz etmeden kimlikten ve öznellikten bahsedilemeyeceğini düşünerek, Ergülen'in özne olarak ötekine ihtiyaç duyduğunu söyleyebiliriz. Bu bireyin kendini tanımasındaki diyalektiktir ve bunun sorgulanması gerekir. Yaşam yolunda başka olanı kavramak, şair ben'in şiirsel özne ola-

rak kendini karşısına almasıyla başlar. Sonraki aşama kendinin egoist görünümünden sıyrılıp başka ben'lerle birlikte oluşan kendilik bilincine varır.

KENDİLİK BİLİNCİNDE ÖTEKİ-BEN'LERİN YANSIMALARI

“yüzüne yurt arayan yolcunun güzelliği”¹¹

Başkasının varlığı insanın varoluşunda aşması gereken bir eşiktir ve Heidegger'in otantik olma ve olmama kavramlarıyla açıklanabilir. Bireyin kendisi için varolması anlayışı otantikliği belirtir ve otantikliğe erişme başkalarının etkisiyle, başkalarıyla etkileşimle olacaktır. Bireyin kendilik bilincinde başkasıyla birliktelik onun kendisini anlamasında ve tanımada önemlidir ve başkası bir ihtiyaçtır. Yani başkasına müptelalık insanoğlunun kaçınılmaz yazgısıdır. Bu durumu Gasset şöyle açıklar: *“İnsan a nativitate(doğumundan başlayarak) kendinden başkasına, yabancı varlığa açık durumdadır; ya da başka bir deyişle, her birimiz daha kendi kendisinin bilincine varmadan önce, temel bir deneyim ediniyoruz... İnsan doğumundan başlayarak ötekine, kendisi olmayan alter'e açık olduğundan, istese de istemese de, hoşuna gitse de gitmese de, doğumundan başlayarak diğer-kâmdır.”¹²* ifade edilenlerden hareketle öteki ile birlikteliğin insanın zorunlu tecrübesi olduğunu söyleyebiliriz. Bunun bir deneyim olması kendine yol almak için ötekenden başlamaktan dolayıdır. Hem kendindeki ötekine hem kendinin dışındaki ötekine olan yolculuktur.

*“kimsenin odası
Herkesin odası başkası
herkes başkasının odası
böylece kimsenin odası
yok, başkasından başka*

Bir başkası var herkesin hayatında”¹³

*“Herkes başkasının hayatında oturuyor
başkasının gecesinde yaralanıyor
başkasının evinde ölüyor herkes”¹⁴*

*“Senin hürkan bende
ben dışındayım*

*“Kim ki bende beni görse
kör bakıştayım”¹⁵*

“Benim kimsem var mı sende?

*Benim senden başka
Kimsem yok bende”¹⁶*

İlk şiirden alıntılanan dizelerde Ergülen'in kendine kör bakışta olduğunu anlıyoruz. Öteki ben'in hırkasını giyinen Ergülen, kendinin dışına çıkmıştır. Başkasının onu kendinde görmesi kendilik bilincinin henüz sivrilemediğini, yolda olduğunu söyler. Kendisini görememektir, çünkü başkasının hırkasını giyinmiştir, başkasıyla zırhlanmıştır. İkinci şiirin dizelerinde de bu durumla paralel olarak sen dediği öteki-ben'le sarılı olmaktan bahseder. Başkasının ya da öteki-benin yansımadaki kurgudur bu. Bu ben ile sen arasındaki *imgesel ilişkinin* birleştirilemez yanıdır. Bir nevi kendine yabancılaşma olarak da tanımlanabilir. Yani kendi imgesine bakarak kendini dışallaştırır.

*"kendisini seyretmekten yorulunca ölülmüş bir oyuncu,
yanlış alkışlar almış seyircisini unutan oyun"¹⁷*

dizeleri bu yabancılaşma ve kendisini seyreden bireyin durumunu açıklar niteliktedir. Oyun, bireyin olgunlaşması için bütün kurallara uyarak Heidegger'in sözünü ettiği *yapı bütünü bütünlüğünü* tam anlamıyla oluşturmada sağlanan düzenektir. Bu oyun eğer ki kendi ben'ini unutursa ana kahraman yok olacaktır. Çok fazla kendi dışına çıkar ve sen/ben arasındaki iletişim yok olursa sonuç kişinin kendilik bilincinin yok olmasıdır.

*"Herkesin bahçesi birbirine açılır!
cümlesinden açıldım, ben sana kaldım"¹⁸*

dizelerinde de bu öte-ben'in kabullenışı söz konusudur. Birbirine açılmak bir zorunluluksa eğer, şair kendi oluşturduğu ve esasında ben olan 'sen'e kalmıştır.

*KİMSE
Aradıkları yabancıyı, kimse, içimde buldular
yüzleştirmek için şimdi beni de arıyorlar
kimi kimden çekip alacaklar, bilmiyorum
beni kimde bulacaklar bilmiyorum: Kimdeyim
ve bende kim var ki ikimiz sanıyorlar?"¹⁹*

Ergülen'in içindeki sen'i yabancılaştırdığı dizelerde ben/sen diyalektiğinin doğurduğu bir şaşkınlık vardır. Şiirdeki ben/sen kopukluğunu V. Bahadır Bayrıl Ergülen şiiriyle ilgili makalesinde bu durumu şöyle açıklar: "*Cehennem başkalarıdır*"ın dünyası genişlemekte, Ben'in kurucu kategorilerinden biri olan Öteki, ikonik bir varlık kazanmaktadır. Bu ikonlaşma, Öteki ile olan ilişkiyi de sathileştirmekte ve iletişimsizliği hızlandırmaktadır."²⁰ Ötekinde yok olmanın, kendini yitirmenin kimliksizleştirdiği bireyin kişilik katmanlarındaki mahkûmluğunu bu dizelerde hissederiz.

*"Başkasının odası
Kimsen yokken bir odaya*

*Kendi odan gibi girebilirsin
Başkası yoksa odası da yok*

*Biri varken girdiğin oda
Yabancı bir şehir olur sana*

Başkası varsa yabancı sayılırsın

*Başkasının odasını göze alıyorsan
Orada bir başkası olacağını unutma!"²¹*

Şiirde şairin başkası olmanın olumsuzluğuna değindiğini söyleyebiliriz. Yani sen/ben arasındaki diyalektik ilişkinin diğer yüzüdür bu. Başkası ile birlikte-lik veya öteki olma/başkası olma aşamalarından *Hafız ile Semender* adlı şiir kitabında ağırlıklı yer vermesi bizim yorumlamalarımızı daha da kolaylaştırmaktadır. Toplu şiirlerinin olduğu kitapta *Kabareden Emekli Bir 'Kızkardeş'* (*Lina Salamandre*) kadından kadına aşk şiirleri ve mektuplardan oluşmaktadır. Buradaki Lina Salamandre'nin bir oyunla başladığını; Hafız'a adlı şiir kitabındaki Hafız'ın ise eski bir arkadaşı olarak ortaya çıktığını söyler. "*Onların macerası başka. Başlarına geleceklerden ben sorumlu değilim. Dertleri benimkinden çok farklı değil aslında, kendi şiirlerinin yazmak için kıvranıyorlardı, yol verdim, açığa çıkar-dım.*"²² Kendi içinde barındırdığı kişilikleri, kendi varoluş alanı şiire taşıdığını anladığımız bu ifadelerden Ergülen'in şiirsel öznesini çoğaltarak kendini daha çok var etmeye çalıştığını söyleyebiliriz.

"YOLA ÇIK!

1.
*Yol açtığım başkası kim
olabilir, senden başka
buluşacak kimim var?*

*Kimsem yok senden başka
kimsede buluşmam
yol açtığım başkasıyla*

2.
*Ya yol aç, ya yola çık
Yol açtığım başkası
Sende yola çıkmadan*

*Hem yola çıktığım bir
Başkasında gördüğüm sen
Hem de kimsemiz olduğu
Söylenen şu başkası kimin
Uzağı olabilir daha*

Sen aramızda açılırken"²³

(...)

İçinde şiirini yazmak için kıvrandığını söylediği başkası, kimsesi, kendinin de tarifinde sıkıntı çektiği diğer kişilikler Ergülen'in empati yeteneği veya o farklı kişiliklerin çok baskın olmasıdır, aynı zamanda kendini çoğaltmayı sevmesidir. Bu durum Ergülen'in içe dönük yapısının da yansımalarıdır. Kendisinin de belirttiği gibi içinde olanlara yol vermiştir. Onlar zaten kendine eklenmiş kişiliklerdir ve dışarı çıkmak için fırsat kollamaktadırlar. Kendisini karışısına alıp konuşturarak içinde bulunanlara yol vermesiyle oluşan karmaşıklıkları belirttiği bu dizelerde sen'in başkasıyla birlikteliğini görürüz. Ergülen 'sen'e yani ben'ine seslenir kendisinden yola çıkması gerektiğini söyler. Ya içindeki ötekilere yol verecektir ya da kendisi yola çıkacaktır. "*Ben mi yazdım bilmem, belki de bir benzerim yazmıştır, olsun o da benim benzerim değil mi? Öyleyse kimin yazdığının ne önemi var? Günaydın ben'im/öte'kim.*"²⁴ Ötekilere yol vermesi onlarla bütünleşmek istemesi, kendi olmalarıdır. Yani o sözünü ettiği ötekilerin kendisi olmasıdır.

(...)

*hiçbir şeye benzemez içimizdeki uçurum*²⁵

(...)

dizesinde de bu yol verilmesi gereken ötekilerle benlik arasındaki uçurumdur. Bu uçurumlarda yok olmamak için içindekilere ya yol açmalıdır ya da kendisi yola çıkmalıdır. Ben/sen arasındaki gelgitli ilişkide bizi oluşturduğumuz 'sen'le yüzleştirmektedir. Başka 'ben'lere ayrılma anlarından birini şöyle ifade eder: "*Balkonu anlamaya çalışıyordum, terasa çıktım. Sonra aklıma dünyaya bakmanın halleri düştü, dünyaya bakmanın yeri ve yersizliği düştü: Balkon, teras, çatı, sundurma, taraça, verandan. Bir an aynı anda, bunların hepsinde kendimi başka ben'lere, başka hâllerimdeki ben'lere bakarken düşledim. Ne tuhaf hepsini de gördüm, hepsinde de başka bir ben gördüm. Şaşırdım ben de. Sonra hızla yer değiştirdik hepimiz, başka ben'ler birbirinin yerine geçti, bir süre, bu yer değiştirme esnasında küçük bir karışıklık yaşandıysa da, herkes yerini alınca görüntü düzeldi, birbirimize girmeden, birbirimizden geçmeden ve birbirimize düşmeden bir de baktık, çok birikmişiz birbirimizde. Bir önceki ben'den bir sonrakine kesin bir kopuş olmadan yer değiştirmişiz.*"²⁶ Ergülen kendisinde bütünlüklü bir şekilde farklı 'ben'leri barındırmaktadır. Çok birikmeleri sebebiyle de artık ayrılamaz hale gelmişlerdir. Herhangi bir şeyin fazlalığı oradaki benzerlikleri çoğaltacaktır hatta aynileştirecektir. Birlikteliğin çokluğu konumlarda belirsizliğe neden olacaktır. Öte 'ben'lerin olmayışı onun kendisini de konumlandıramamasına neden olur. Ergülen'de bu 'öteki-ben'ler epifanik bir şekilde ortaya çıkmıştır. Aniden beliren 'ben'ler onun ayırımına varmaya çalıştığı çoğunluğun görünümünün tarzlarıdır.

*"hayatımda kimse yok ben de olmasam"*²⁷

*"hayatımda kimse yok bir yabancıym yoksa"*²⁸

dizelerinde gördüğümüz gibi yabancıнын veya ötekinin olmayışı onu varoluşsal bir soruna itmektedir. Çünkü varlık öteki varlık ile anlam bulur. Gabriel Marcel'e göre varlıktan pay, ancak bir *sen* ile karşılaşmada alınabilir. "*Ben, ancak bir sen ile canlı olarak bağlı olduğuca, vardır.*"²⁹ Ergülen de böylelikle başka bir varlıkla veya kendinin yansımaları olan, kendini bulduğu öteki benlerle karşılaşmasının onun varlık yolunda anlam kazandıracağı görüşüyle hareket eder. Kendisi öteki ile birliktelikteki varoluşsal işleve ilişkin şunları ifade eder. "*Öteki: Herkes olur ve olduğunu pek azı bilir. Oysa herkesin öteki olduğu bir an, bir yer vardır. Öteki olmak için başkası şart mıdır? Başkası olmanın kolaylığı, öteki olmayı da kolaylaştırıyor mu acaba? Yaygınlaştırılan imge: 'Ben başkasıyım'. Ben başkasıysam, öteki de ben olmaz mı? Ada, Türkçenin en güzel kelimelerinden, Batı dillerinde ise bir tür acımasızlık hissi veriyor, 'izole etmek' ten geliyor, ayırmaktan, yalnız bırakmaktan. Ben ve öteki, iki ada. Biri ötekine ulaşamadıkça da 'yalnızlık adaları' gibi duruyorlar suların ortasında.*"³⁰ Öteki ile gerçekleştirilecek olan bütünlük veya beraberlik yalnızlığı dışlayacaktır. İnsanın ben'i hep ötekini yok etmeyi, tek kalmayı, kendini var kılmak için başkasını yaşatmamak ister. Bu onun kuruluşu gereği yalnızlıkla eşdeğerdir. Benlik, bireyin içindeki hep güçlü ve tek olmak isteyen, hırslı tarafıdır. Benliğin baskınlığı bireyi yalnızlığa sürükler. Ergülen de bundan hareketle ben ile ötekini birleştirerek bu bakış açısını değiştirmeyi, daha doğrusu ben'in benlik davasını törpülemeyi istemektedir.

*"'Öteki'ni yitirmemesine bağlıdır" diyor filozof,
hepimizin yerine düşündüğü gelecek için
(ötekini yitiren geleceği yitirir
ve geleceği yitirmek ölümü yitirmektir)"*³¹

Levinas'ın ötekini zamanla, gelecekle eşleştirmesi düşüncesi ile ilgili şiirinde alıntılardığı bu dizelerde geleceğe güdümlü varlık insan için bilmediği, tecrübe etmediği geleceği başkalaştırmaktadır. Yani gelecek bizim için başkadır. Ama bizim ölümümüzle birlikte o geleceğe an be an sahip oluruz. Yani kendi içimizde barındırdığımız başkası gibi onu olaylarla ve zamanın yüz yüzeyle tecrübe ederiz. Sabit bir anda değil geleceğin gelişimiyle başkasının varoluşumuzdaki etkisi ortaya çıkar. Başkasının ölümünün bize kendi ölümümüzü düşündürdüğü gibidir. "*Başka ile ilişki Gizem ile ilişkidir.*"³² diyen Levinas, başkadaki dışsallığa vurgu yapar. Ergülen'in aşağıdaki dizelerinde de bu durumla karşılaşırız.

*"Yarın gece gideceğim bu kentten
Bir ırmağa yolcuym sular çekiyor beni*

*Yüreğimden başka taşıyacak yüküm yok
Sayılmazsa göğsümden düşen kuş ölüleri*

...
*Sözüm yok işte yüziüm işte akşam
Sesimde anıların sessizliği*

*Sonunda bir soru gibi kaldım yine kendimle
Kentin kırık aynasından eksildikçe düşlerim
Söyle benim ömrüm bu kente uğradı mı
Sahi ben hiç ömrümü kendime yaşadım mı”³³*

Ömrüne veya geleceğine kendini yerleştirememiş bireyin geleceğe kendini atması, yine o gizemle, başka ile, gelecekle kurmaya çalışmasıdır. Burada ötekinin içinde boğulan insan, sahip olduğu zihinsel ve eylemsel her şeyi içinde taşımaya çalışmaktadır. Kesintilerin olduğu aynadaki geleceğe dair düşlerinin eksilmesi, onun bir yerde öteki ile varoluşunu gerçekleştirememesidir. Ayrıca şiirden alıntılanan dizelerden kendini bulmadığı benliğin geçmişine sığınmasıyla, göğsünde kalbinde barındırdığı kuş ömrü kadar az olan kişiliklere göndermede bulunduğunu anlıyoruz. Bir ırmağa yolcu olması benliğin kaygan, geçişken ve değişken, su misali uyum sağlayan ve atılgan yapısıyla da ilişkilidir.³⁴ Bir ırmak misali farklı vadilerden geçip, hepsinden biraz ruhuna indirerek asıl hedefine ulaşmaya çalışır. Böylelikle geleceğe sığınmaya, geleceğini sahiplenmeye ve kaybetmemeye çabalamaktadır. *“İnsan, çetin ve yokuşlara salıverilmiş çabasıyla, ‘kendinin insanı’ olarak kalırken, Das Man’ın vakumlu kollarına yakalanmadan, nesnel dünyaya olan ilgisini ve projeksiyonlarını sürdürmeli... Benlik, kendi varoluşsal içbütnlülüğüne sahip olabildiği ölçüde “özgür-kendisi” kalabilir”³⁵* Bir ırmak gibi özgür kalabilmesi için geçtiği vadilerde kalmamalıdır. Kendini ötekilerin dönüştürmesine izin vermeden olgunlaşması için gerekli olan iletişimi kurmalıdır. Ergülen, ben’in sen’le ilişkisi konusunda Behçet Necatigil’den alıntılacağı ifadede şöyle der: *“Behçet Necatigil’in “Bile/Yazdı” sıندان şu bahsi okumak zarureti hâsıl oluyor: “Her ben dolaylı şekilde sen’i anlatış, bir sen’den yakınıştır, çünkü benim yerim sen’le onun arasındadır ve o değıldir bana yakın olan sensin... Başta sen gelir, çünkü ben diye bir şey yok sen olmadıkça. Her ben, benliğini sen’le anlar.”³⁶* Sen’in varoluşsal olgunluktaki önemine ilişkin aşağıdaki dizeler de dikkate değerdir.

*“sen olmalıymışım ben, daha çok
olmak için, ödemek için borcunu
geleceğe, iplerimi çöz, açılın yelkeni
aklımın, rüzgâr var içimde, iplerimi çöz,
ne kadar çok açılacak birbirimizden
o kadar bağlanırsın, iplerimi çöz!”³⁷*

Ergülen körü körüne sen'e bağlılıkla değil, seyir halinde bu kendilik bilincine varmak istemektedir. Yani varoluşun ötekindeki boğuculuğuyla değil, sen ve ben'in özgün özgürlüğüyle olacaktır. Ben, Das Man'ın tuzaklarına düşmeden, kendi yapısında olgunlaşmalıdır, bunun için de bir sen'e ihtiyaç vardır ama bu sen araçtır asıl amaç değildir. Sen'deki varoluş onun kendi özgürlüğüne mani olmamalıdır. Kendilik bilincinde çoğalması için gerekli olan sen'e kendini katmaksızın bağlanmalıdır. Yani Heidegger'in sözünü ettiği günü birlik benliğin saçılması³⁸ şeklinde olmamalıdır. Sadık Kılıç'ın ifadesiyle "... , 'benlik'in varoluş cehdi, 'Ben'in ruhu ve gayesi ile zamanın ruhu (Zeitgeist) arasında ortaya çıkar... Benlik, bilinçten ayrılmayan bir boyut olarak zamanın ruhunu kavrar, ama kendi ruhundan da asla vazgeçmeksizin... Elmalılı'nın deyişiyle, kendisinden çıkmaksızın!..."³⁹ Geleceği yitirmemek için, Levinas'ın öteki dediği olmaya çalışan Ergülen için sen bu şiirde de kendi ben'idir. Birçok şiirinde olduğu gibi her dağış sonunda bir kendine dönüş vardır.

*"hevesinde açılmadık nar mı kaldı
hangi bahçelerde hangi çocukluk kaldı
treni buralardan çoktan gitmiş gençliğin
beklese kim gider beklemese de
bir nefes ver, bir gazel dök,, nerede
veda ettiysen kendine, eski hayal-
hanede bir odası bile yok ıssızlığın,"⁴⁰*

kendini geçmişinde çokluklar içinde harcayan, bütün heveslerini oralarda tüketen birey, burada arzunun ötekilikteki önemine de değinmiş oluyor, bahçelerde kaybolmuş durumda. Eskiden kendine bu kadar veda eden yabancılaşan yoktu kendine. Şimdi insanlar kendinden çıkmış durumda ve eski hayalhanede kendine böyle ıssızlıkta yer bulamaz. Yani bireyler kendilerinden çıkmış ve kendilerini ötekilerde yitirmiş eritmiş bir benlik haline gelmişler. Narın çoklukta birlik simgesinden ve ayrıca narın ev misali odalar barındıran eşleştirmesinden yola çıkarak, Ergülen'in bu şiirde kendini her eve, her çokluğa saçılan olarak kalabalıklarda yitiriliş sonrası algıları dile getirdiğini söyleyebiliriz. Burada arzunun benlik üzerindeki ve öteki üzerindeki etkisiyle ilgili olarak varoluşsal olgunluğa erişmede bir kuvvet olduğunu belirtebiliriz. Bu noktada Ergülen "'Arzu, benlik ile Öteki arasındaki bağlayıcı kuvvetin yönü ve büyüklüğüdür. Bilinçte, ayrılmış varlıklar arasındaki çekim veya kutuplaşma olarak ortaya çıkar. Arzu, istenen şey benlik için Öteki olduğunda, yani başlangıçta var olan ama artık kopmuş bir birliğe ait olarak algılandığında, ortaya çıkan bir istektir. Bu bakış açısından arzunun belli özellikleri-nesnesini adlandırmaması, öznenin kimliğine kuşku düşürmesi-Ötekiliğin özellikleri olarak ortaya çıkar."⁴¹ der. Öznenin kimliği konusunda şüpheye düşmesi öteki üzerinde baskın olan arzunun kuvvetinin

sonucudur. Ergülen, bu iki kuvvet karşısında, yani ötekini arzulayan biz ve bizi arzulayan ötekinin gücü karşısında ya kendini bulmalı ya da tamamen öteki olmalıdır düşüncesini de belirtir ayrıca. Kendi arzuları konusunda kendini hep Öteki sandığı için bir düşünceye sahip olmayan Ergülen, bu karmaşık durumda netlik için ya ben ya öteki diyor.

*“Bir sayfan daha mı var hayatta ne yazıyorsun benim yerime: ...
Kendinde başkası gibi yanandan başkası daha var mı hem kendisi gibi: Ötekinin yerini almış kadar çok/az görüyorum hem kendime gittiğim beni, çokluktan az alabilmişim meğer kendimi: Yoktan çoğa salındım vardım ki boş dünya sayfasıymış bu, sır oldu, şüphe açtı az/çok uzak, çok/az yakın kıyısında o sırrın ne bir sayfa kalmış lirik ne bir tamam hevesi”⁴²*

Ergülen şiirinde ben’i mi ötekini mi sahiplenecek veya benimseyecek arada kalmıştır. Çünkü ötekini de çok katmıştır kendine ve tercih yapmakta zorlanmaktadır. Öte ben’ini karşısına alıp sorgulamaya çeken Ergülen, bu varoluş salınmalarında varılan noktada elde avuçta bir şey olmadığını söyler. Kendine ulaşamamıştır ne varoluş alanı şiir adına bir sayfa ne de yaşamı için gerekli olan bir heves kalmıştır. Hayata dair elde edilemeyenlerin dile getirilişinde öteki de sadece bir sırra ulaşabilecektir. Öteki ile birlikteliğin derecesi konusunda az/çok şeklinde bir belirleme yapan Ergülen, bu karmaşık durumu şöyle ifade eder: *“Kendimin az çok ‘ne’ olduğunu çıkarabiliyorum da, ‘kim’ olduğumu çıkaramıyorum. Hatta, Öteki’nin ‘kim’ olduğunu da çıkarabiliyorum, onun karşısında bana ‘ne’ olduğunu anlayamıyorum.”⁴³* Kendilik bilincine ulaşmada Ergülen’in öteki’nin hakimiyetinden veya kendi oluşturduğu ötekinin hakimliğinden kurtulamadığını, dolayısıyla buna yönelik bir gizemi taşıdığını söyleyebiliriz.

“SİZİN GEMİNİZ KURTULDU

*.....
çok ruh var derinde tahliyeyi bekleyen
göç edin birine, içine girin
otu izleyin, o sizin eksiğinizdir*

*.....
seni senden kurtardım,
benden kurtaramadım!*

*.....
ota küsmek, ruha yatışmak kaldı
her göçte tuhaf olan gövdedir*

tuhaf gövde biraz daha karıştı"⁴⁴
(...)

Irmağa yolcu olan Ergülen için sırlıslıkla fırlatıldığı hayat ırmağında gövde denen geminin kurtulması, suya ait olan ruhların doğal akışının gerçekleşmesiyle olacaktır. Kendilik bilincinde, ruhun bedendeki konumu tinsel varoluştur. Bedene sığmaya çalışan ruhlar ki çıkmayı beklemektedirler, çünkü yapı itibarıyla ruh tinden farklı sonsuz olan ışıktır; dolayısıyla gövde onun bu dünyaya uyum sağlayan tiple ortaya çıkmasıdır. Tinin yetenek ve eylemler aracılığıyla yani *"bütünü somut ve duyuşsal olanlar"*⁴⁵ olması sebebiyle ruhun gövdede ortaya çıkması bazı özel anlarda olur; ki buna Gaston Bachelard *Mekânın Poetikasi*'nda, *"Şiirin ruhsal bir bağlanma olduğunu"*⁴⁶ söyler. Bu noktadan hareketle ruhların tahliyeyi beklemesi aslında bedende var olamamalarıdır. Gövdenin burada karışması taşıdıklarına anlam verememesidir. Ruh yatışmıştır, çünkü ruhun ait olduğu ilham henüz yoktur. *"Ruhla birleşen bilinç daha dingin, tinin olgularıyla birleşen bilinçten daha az yönelimlidir."*⁴⁷ Ruhtaki ölümsüzlük geçici olan bedeninin hayat ırmağındaki eylemlerinde ortaklık edememektedir. Ortaklık ancak maddi olan bedenden kurtuluşa olacaktır. Öteki ile birleşmede ise ruhun Ergülen'de daha önemli olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü devamlı bir kendisine dönüştürme söz konusudur. Bu da tin'in eylemsel ve benlikle daha yakın olan görüntüsü ile ilgilidir. Yönelimli olan tin devamlı bir arzu ile ötekini dönüştürmek isteyecektir. Koparıldığı bahçeden arta kalanların alınganlıkları da ruhun yatışmasına eklenerek, gövdenin kurtuluşu sen/ben arasındaki gizeme ulaşıp, dengeli bir varoluşa sahip olmalıdır. *"Düşmediğim çöl kalmadı içimde"*⁴⁸ dizesinden anlaşılacağı üzere suya ait olduğunu düşündüğü ruhtan uzak bir çokluk/yokluk arasında ötekilerle karışma noktasında bu tecrübenin dile getirildiğini söyleyebiliriz.

*"Sanırlar ki; çiçek, su ile olgunlaşır da,
insan kendi kendine. Suyu da keserler,
bakımı da, olgunluğa yüz tutmuş kimse
yarım kalır, arsızlık bahçesi onda kurulur,
ısrara düşkünlük böylece olur."*⁴⁹

dizelerinde de açıkça belirttiği kişinin suya bağlılığı onun olgunlaşmasında ön koşuldur. Şöyle ki, kişinin başka ruhlarla olgunluğu elde etmesi, onun varoluş aşamasında olduğunun kanıtıdır. Yani arzuya müptela bir varlık haline gelmekle değil. Kendilik bilincinde arzunun hâkimiyetinde kaybolmak, arsız bir biçimde devamlı doyurulmak isteyen bir varlığa sahip olmaktır. Bunun sebebi, yaratılış kaynağından uzak kalmaktır dolayısıyla tamamlanmamaktır. Yaşam denilen ırmağa yol almamaktır ki bu da canlılığını kaybetmiş yapıya dönüşle sonuçlanır. Tamamlanmayan varlık da hep doyurulmak isteyecek ve fazlasını isteyecektir.

*“Ey ten
ey yarı-ben
içinden ruhlar geçiyor
duyuyor musun?”⁵⁰*

Ergülen’in kendilik bilincinde ruh ve ten uyumuna önem vermektedir. Daha doğrusu kaybettiği ruha varış için ten, gövde bir duraktır. Ten ve gövde tin kavramını barındıran anlamdadır. Ruha ulaşmak için onlardan geçilmesi gerekir. *“Haydar Ergülen şiirinde ten ve ruh buluşması arayışı, hem yolu tanımlar, hem oluşu, hem de yitik ruhun ardındaki acıyı”⁵¹* Ergülen için asıl varılmak istenen zaten ruhtur. *“o’ysa gövdesinin ruhuna kiraladığı odadan sıkılmakta”⁵²* diyen şair için beden bir nevi hapisanedir. Ruhumuzun sıkışmaya çalıştığı ve var olamadığı, bizim mahkûm olduğumuz yer bedenimizse eğer, Ergülen bu odadan sıkılan ruhu özgürlüğüne kavuşturmak istemektedir. Beden benliğin hâkim olduğu alandır yani maddi görünüm ve doyurulmak isteyendir. Bu noktada ten de Ergülen için işte bu benliğin isteklerine ulaşması için bir araçtır. Bu tenin özneye bağlılığıdır ve öznenin yarısını oluşturmaktadır. Yine Heidegger’e göre meseleyi ele aldığımızda, dasein için dünyadaki şartlar önemlidir ve böylece Ergülen kendilik bilincine varış için arzuların devamının eşliğinde sürdürülen bir yaşamdadır. Ten de, varoluş yolunda terk edilemeyecek olandır. Yani vahdet-i vücut anlayışı dâhilinde teni bir evren olarak kabul etmektedir. Arzuların tutunduğu ten ile hedefine ulaşmayı istemektedir. Arzunun ontolojik yapısını göz ardı etmeyen Ergülen, tenin eşliğinde ve yardımıyla bu dünyadaki kendilik bilinci için gerekli aşamalara ulaşacaktır.

*“(…)
İnsan yalnız değildir hayatta ve ölümden
iki yalnızlığın bir sahibidir
iki cihan bir insanda tek olur
biri ruhtan gelir ona, biri bedendir
insan ruh verdiği derinliktedir
iki sahil arasında bir deniz
hayat yelkenliyse ölüm bir rüzgâr
herkes kendisine çekilecektir
(…)”⁵³*

dizelerinde de bu ruh/ten buluşmasının varoluştaki bir kaynak olduğuna ve kendilik bilincine ulaşmanın iki dünyayı da yaşamaktan geçtiğini söyler. Yaşam ve ölüm kıyılarında insanın varoluşuna varması, bir umman olan yaşamın içerisindeki bütünlüğe vardırıan ruhlarla yaşanan gizemin sırrıyla olacaktır. İnsan geleceğine başkalarıyla, başka ruhlarla ulaşacaktır ama ölümlüyle kendi kendine sahip olup hayat sahnesinden çekilecektir. Ruhların için-

den geçmesinden kendi bedenine daha çok sapslanan bireyin rahatsızlığını da şu dizelerde verir:

“(…)

*Ruh semtinden kayık açma ay,
hanım! sana hazır değilim, senden yanayım
kim taşınsa çıkamıyorum içimdeki evden”⁵⁴*

bu kendi evine bedenine gövdesine daha fazla ruhun gelmesi onun bu ruhları barındırmakta zorlanmasına sebep olmaktadır. Ve herkes’le aynileşme ve bu *saçılmışlıkta* kendine ulaşamama söz konusudur. Bu durum Heidegger’in sözünü ettiği *Hergünkü Dasein’in* tavrıdır. “*Her günlük Dasein’in benliğine herkes-benliği denir. Bu sahil benlikten, yani bizzat kavranıp ele geçirilen benlikten farklıdır. Herkes-benliği olarak Dasein, herkes içine saçılmış olup, henüz kendini bulmak zorundadır.*”⁵⁵ İşte burada da Ergülen herkesi barındıran bir benlik konumundadır, bu durumdan çıkıp kendini bulmak istemektedir. Kendini buluş da ancak kendi dışına çıkıp kendini seyretmesiyle olacaktır. “*Herkes başkasıdır ve kimse kendi değil. Her günlük Dasein kim diye sorulduğunda cevap herkes’tir. Herkes, Dasein’in beraber-olmaklık içinde zaten kendini hep teslim ettiği hiç kimse’dir.*”⁵⁶ Bu beraber olma durumu zorunluluktur. Bu durum ön koşuldur, önemli olan bundan kurtulup kendi içinde otantik olarak var olabilmektir. “*içdenizlerden geçmeden okyanus anlaşılmaz!*”⁵⁷ Anlayışıyla Ergülen asıl sahip olduğu benliğine ona taşınan, uğrayan ruhlardan geçerek ulaşacaktır. Öteki ben yansıması Ergülen şiirinde şiirsel özne, otantik oluş veya olmayış, ruh-beden analizi şeklinde şiirinin temel alanlarına yerleşmiş şekildedir. Şairin de sorgulamasını yaptığı bu öteki-ben’lerin kavranışı meselenin de net olmaması itibariyle de belli belirsizlikleri barındırmaktadır.

ÖTEKİ-BEN’LERDEN BİRBİRİNE YABANCILAŞAN BEN’LERE

“*Kendimden daha yabancıyı bulamadığım için iyiyim yerliler arasında*”⁵⁸

Ergülen şiirinde öteki-benleri benimsemeye çalışmanın yanında, onlarla çatışma ve bir tür yerleşik olma çabası ile de karşılaşırız. Öteki-ben’lerin yansımalarında karşılaştığımız savrulmuşluğu, şairin bazen kendine bazen de bütün öteki-ben’lere yabancılaşması şeklinde bir tavır haline dönüşür. Yazı’nın öz’den kopuşuyla gerçekleşen ilk uzaklıkla şairde kendinden başlayan bütün ötekilere yayılan bütünsel bir yabancılaşmanın gerçekleştiğini görürüz. Bu durum bir yere veya bir ben’e yerleşememenin farklı etkileridir. Yabancılaşma, bireyin ötekilerle ilgisinde de kendini benimseyememesidir. Bunun neticesinde de kendini ötekine iliştiremeyen varlık ben merkezli bir havaya bürünür. Dolayısıyla yabancılaşma yalnızlığı da bereberinde getirecektir. Narsistik tavırla şair, öteki-ben’lere yabancılaşır.

*"dün gece küstüm: 'kaybolmak kolaysa
uzaklıklar niye var, insan niye uzak
başkalarında kendinden bile yakını arar?
dün gece tuzaktım, seni öteki aradı
seni arayan ötekine de küstüm
dün gece bir daha kimseye küsmemek için
yalnızlığımın yanına taşındım, küçük bir fener gibi
kendinden daha uzak kimsesi olmayana,
(...)"⁵⁹*

Bireyin kendilik bilincinde her zaman bir yalıtılmışlığa yönelik söz konusu olur. Bunun varoluştaki anlamı, bütün birlikteliklere ve yapı bütünlüğüne sahip olmasına rağmen, varlığın eninde ve sonunda bir başınalığı barındırmasıdır. Bu yalnızlık iletişimsel sıkıntılar dışında bir varoluşsal yalnızlıktır, daha dorusu kökten yalnızlıktır. Burada bireyin iletişimlerle ilgili yalnızlığı söz konusudur. Kişinin en uzakta bile kendilik bilincine yönelik bir iz araması onun ben/ sen/ öteki ilişkisinde bir uyumsuzluğunun neticesidir. Birey bunlar arasında doğru yolu bularak kendilik bilincine ulaşmaya çalışacaktır. *"Yalnızlık, örneğin benliğin kendini kolayca tanımlayamadığı bir durumdur. Bu kaygı bizi yaptığımız her işte, her ilişkimizde tanuma isteğiyle meşgul eder. Yalnızca narkissos'un değil, herkesin az ya da çok narsisist olmasının nedeni de buradadır. Dışarıyı içe yansıtarak, ötekini içimize alarak yaşadığımız şey doğayla bütünleşme değil, kendi suretimize hapsoluşumuzdur. Varlığımızın, ötekinin ya da varlıkların dünyası içinde bir varlık olduğunu hissedemeyiz. Aksine dil ve temsillerin, davranış biçimleri ya da zihinsel süreçlerin içinde var olduğumuzu sanırız."*⁶⁰ Her şeyde ve her yerde kendini bulmak isteyen narsisist tavır aslında bütün insanlıkta vardır. Herkesi etkimiz altına almak isteriz ve hatta onları dönüştürmeye çalışırken biz de değişiriz.

*"Uzun bir unutuşa hevesle terk ederek kendini
Narkissos'un sularında başkasının suretine eğildi"*

Öteki'nin kalender ikizi,....."⁶¹

dizelerinde Ergülen'in vurguladığı gibi, Öteki'nin ikizi yani ben yani Ergülen'in karşısına aldığı sen, kendi suretinde başkasını görerek aslında ona hakim olmaya da çalışmaktadır. Kendini terk edişte bile narsistik tavır vardır. Ötekinde kendini görmek ister ve kendi suretine ötekini de yerleştirerek yapmak ister. Yalnızlıkta bile kişi benliğini oluşturmaya çalışır. Ergülen'in söylediği gibi bir sahiplenme duygusuyla benim yalnızlığım der. Aslında bu yalnızlıkta da benliğin görüntüsü vardır. Yalnızlığın bütün sınırlarının yine kendinde olması ve kendiyile belirlenmesi kendilik bilincine ulaşmak isteyen bireyi benliği ve kendilik bilinci arasında koyar. Onu tamamlayacak öteki dışlanmıştır çünkü.

*“kimse çölünü bilmiyor
kendini iki iki kişi sanıyor herkes
biri önde gidiyor biri peşinde
ah dünya insanın gölgesini de aldın
onu efendiyle kölesi arasında bıraktın”⁶²*

dizelerinde kişinin kendi içinde taşıdığı ve ait olduğu çoklukta birlik mekânını bilmiyor. Kendini ikiye bölmüş, benliğiyle kendilik bilinci arasında kalmış, benlik bireyi önüne katmış egosunun veya benliğinin hâkimiyetinde olan bir hale getirmiştir. Yani insan aslında kendini yönetmiyor, kendini dengede tutmuyor. İbn Arabî'yle ilgilendiğini yazılarından anladığımız Ergülen'in bu şiirindeki gölge konusunu da İbn Arabî'nin gölge metaforundan yola çıkarak açıklayabiliriz. Ergülen, ölüm izleğinde, Tanrı'nın insanın içindeki egodan dolayı ve kirliliklerden dolayı öldüğünü söylemiştir. Burada İbn Arabî'deki Allah'ın yansıması olan gölgenin alınması bütün anlamda varoşunun özüne aykırı oluşların eleştirisidir. İbn Arabî'ye göre *“Görünürlük âleminde bir unsur olan insan “gölge” varlık durumundadır.”⁶³* Buna göre insanın gölgesinin alınması onun o birlik içerisindeki konumunun değişmesi, daha doğrusu geliş amacını unutan insanın asıl varlık'la olan bağlarının kopmasıdır. *“İbn Arabî'de çokluk sadece “Bir”in yan-sımasıdır ki, o da Hakk'tır veya Tanrı'dır. Dolayısıyla izafi-olgusal alem Hakk'a nispetle mecazi olarak vücut bulmakta ve gölge olmak-tadır”⁶⁴* İbn Arabî'nin 'gerçeklikler/görünürlük/duyular alemi' dediği bu dünyadaki hal'de Ergülen'in deyişiyle dünyanın insanın gölgesini alması onun o Tanrı'nın yansımasını yok etmesidir. Yani hakikatler âlemine yönelik işaretlerin yok olmasıdır ki bu da ancak Ergülen'in bir önceki şiirlerinde söylediği Tanrı'nın ölümüne denk gelir. İnsanın gölgesinin yok olması onun birlikten ayrılması ve kendini iki kişi sanmasıdır. Bu da geliş amacını unutan insanın egosu ve ruhunun gidişidir. Bu gidiş uhrevî dünyanın öte bağlantılarını silikleştirirken, şair bundan duyduğu metafizik rahatsızlığı ister istemez şiir diline taşır.

“Kendimden daha yabancıyı bulamadığım için iyiyim yerliler arasında”⁶⁵

dizelerinde yine bu çoklukların bulunduğu çöle beraber olan birey vardır. Yani kendi çölünü bilen birey. Bütün ötekilerin kendinde kendilerini yabancı hissetmediğini kendini yerli saydığını söyler. Ötekileri barındırmaktan memnun olan bir 'ben'le karşılaşırız. Yani kendini iki kişi sanmayan o çokluklara alışkın bir ben. Ötekilerin yerliliği konusunda Ergülen, şu açıklamayı yapar: *“Öteki'nin maruz bıraktığı bende bir 'yabancı' yok, kendime yerli olmadığım için Öteki'ne de yabancı sayılmam. Bu 'hâl'in beni tepeden tırnağa dönüşüme uğratacağı gibi bir kaygım da yok, hatta zaman zaman aynı arzuda bulduğumuzu bile hissediyorum. ..., yine de, Öteki deyince, kendi kendine ve benden habersiz çalışmakta olan , şu 'arzu makinesi' birden duruyor ve soruyor: “Hey sen Öte/kim, benden ne, istiyorsun?” ya*

da “Bende kimi istiyorsun?”⁶⁶ Ergülen ötekiyle bilinçli olarak irtibata girmektedir. Yani onun varlığı onu rahatsız etmemektedir. Ama yine de Ergülen kendilik bilincine ulaşmak için uğraşmaktadır.

*“İnsan kendi vehmine
kapılıyor nafîle
öteki yok beriki de
insan ne de olsa
olmasa ne kendine
ne de kendi kendine
ne benliğine gerek
insan ne ötekine”⁶⁷*

kendi / öteki / benlik ile kurgulanmış olmasına rağmen Ergülen bunları dışlamaktadır; bu şiirde saf / salt ben’e ulaşmaya çalışmaktadır. Bu şiirin sonunda “Hafız sensiz bencileyin/bense onun yerine/gevezelik etmedeyim”⁶⁸ diyerek yerine şiir yazdığı ötekileri kendi içlerinde kendi oldukları gibi saymaktadır. Yani ötekini de kendini de çok derinlemesine inmek istemeden oldukları gibi bırakmak istemektedir. “İnsanın varlık kaynağı salt benine, “Ben”e ulaşabilmesi ancak, zihin ve tezahür halindeki “ben”, nesnelere kavramakla meşgul olmadığı zaman gerçekleşir Bu demektir ki, benlik, en çok köleleştirici bilgi ve alakaların oluşturacağı uçurumlara dikkat etmelidir... Kısaca, ben’in ölümsüzlüğü ve özgürlüğü, “benlikteki gerilim halini devoam ettirme ve kendine-güvenme, kendine saygı duyma, kendine inanma ve kendini muhafaza etme kendini ispat etme-geliştirme temayülünde olan özel bir hayat felsefesi ve özel etik’e dayalı bir umut, bir ilham” ile sağlanır.”⁶⁹ İfadeleriyle paralel olarak Ergülen bunları içinde taşımaktadır ama başkası olmayan sahici, kendi olan tek benliğine ulaşmak için de kendi hikâyesini oluşturmak istemektedir ayrıca. Bu bir varoluşa bağlılıktır ve kendini yine kendine varmasına yol açarlardan ayırt edebilmelidir. Mecburi bir birlikte yaşama durumlarında kendilik bilincine kendini kendine ait etme hissine yaklaşmalıdır.

“KİMSE

*Aradıkları yabancıyı, kimse, içimde buldular
yüzleştirmek için şimdi beni de arıyorlar
kimi kimden çekip alacaklar, bilmiyorum
beni kimde bulacaklar bilmiyorum: Kimdeyim
ve bende kim var ki ikimiz sanıyorlar?
Bir kez görür gibi olduğum bir rüyanın
kapsında duruyordum, ...*

...

Atın beni içimden kimse yok artık!”⁷⁰

dizelerinde ben'i ön plana çıkarmaya çalışan bir Ergülen ile karşılaşırız. Kendi ben'ine sahip olmaya çalışan bir tavırla içindeki kimse'yi dışlamaktadır. Orhan Koçak bu şiirle ilgili şu yorumda bulunmuştur: *"Kendine eşit, som, yekpare bir deneyimin oluşmasını önleyen bir refleksiyon: Benlik kendi üzerine dönmekte, kendini yansıtmakta, böylece somut bir deneyim olarak "ben" arasındaki ayrışmayı açığa çıkarmaktadır."*⁷¹ Ergülen'in bu şiirde bir ben'lik peşinde olduğunu görmekteyiz. Kendi içine aldığı hatta onun için şiirler yazıp yeniden kurguladığı bütün ötekileri yok saymaktadır ve onları yabancılaştırmaktadır. Bu ötekiler kendi oluşturduğu kişiliklerdir. Hafız ile Semender'de özellikle bu farklı adlar ile şiir yazma konusunda öteki-ben oluşturduğunu belirtmiştir. Bu konuyla ilgili Ergülen Hafız İle Semender adlı şiir kitabının önsözünde içindeki kişiliklere yönelik şunları söyler: *"Haydar Ergülen ise, her zaman olduğu gibi, ne diyeceğini bilemediği için; bu işlere karışmış ve Hafız ile Salamandre'ı da bu işlere karıştırmış olduğu için; kendinden geçip benliğine kavuşamadığı ve benliğinden kurtulup 'kendisi' olamadığı için; dahası "hayatımda kimse yok ben de olmasam!" sözüyle 'ben'lik davası güderek başkasını yabancı saydığı için; Lina'nın şiirinden sorumlu olmadığı halde, hayatına müdahale ederek onu bağbozumlarından uzak bir otel odasında 'aşırı ölüm'e terk ettiği için; " Hafız ile Semender" in büyüüne kapılıp, altı sene önceki 33 yaşının kıymetini bilmediği için, ve dahi belki de yalnızca bunun için özür beyan eder."*⁷² Bu kadar kişiliği oluşturan ve onları bazen atmak isteyen bazen gerçek olduklarına körü körüne inanıp onlardan özür dileyen tavırlarda aslında hep bir kendine dönüş vardır. Yani bütün bu kişilikleri kendisi için oluşturmaktadır.

*"Kendisi olmaktan bıkmayacak kadar
tehlikelidir
insan"*⁷³

dizelerinde belirttiği gibi insan her şekilde kendine dönüş potansiyeline sahiptir. Çokluklar, ötekiler içinde boğulmaya yüz tutsa dahi sonunda yarım kalmış kendilik bilincini oluşturmaya çalışacaktır. Farklı kişilikler adına şiir yazsa da kendi olmaktan bıkmayan bir şairle karşı karşıyayız. Bütün bunlarla beraber Ergülen, başkası adına yazdığı veya başka kişiliklerle yazdığı şiirleri dönüp okumaktan zevk almaktadır. Bu durumun insanca bir tavır olduğunu düşünmektedir ve şöyle ifade etmektedir: *"Şair kendisine dayatılan bu dünyanın, sistemin karşısında, kendinden vazgeçerek, kimliğini terk ederek, kavuşması gereken şeyi, dağıtarak, paylaşarak, diğerkâm davranarak, özgeci olarak, kendinden geçerek ve bir "elçi" olduğunu unutmayarak ki işte o zaman kendi yazdığı şiiri de bir başkası güzel ve iyi bir şiir yazmış gibi okuma mutluluğuna erişecek ve bence bunu çok hoş, çok insani bir "armağan" olarak kabul edecektir."*⁷⁴ Şairin kendini öte ben'lerle çoğaltmasını Ergülen, bir yetenek ve övülmesi gereken bir durum olduğunu söyler. Bundan şair de okuyucu da memnun olmalıdır. Bu durum Gasset' nin sözünü

ettiği insanın doğuştan başlayarak diğerkâm olmasıyla ilgilidir ve bundan hoşnut olmama lüksüne sahip değildir insanoglu.

Öteki-ben kurgusundaki kendini çoğaltıp tasavvur etme, seyretme hallerini şair tanımı içerisine de yerleştirmiştir. ‘Şair Yabancılaşması’ başlıklı yazısında varoluşsal bir eylem haline gelen bu kendini parçalayıp ‘öte ben’ çoğaltmayı her şairin zorunlu hallerinden olduğunu vurgular. “Şair, kim olduğunu arayan insandır aslında. Kim olduğunu bulamadığı, bilemediği, bulduğu “kim”likleri beğenmediği, kendisine yakıştıramadığı için de hep bir “başkası” olan, olduğunu sanan, öyle davranan, olmak isteyen insandır. Öyle ya, ben daha kendi yerine yazan şair görmedim, hep birileri için, hep başkalarının yerine yazarlar, artık o başkaları içinde bir başkası olarak kendileri de vardır herhalde! ...”⁷⁵ Şairin yazdıktan sonra kendi şiirine yabancılaşması bile bir yabancılaşmadır ve öteki-ben kurgusudur. Kendini şiiriyle farklı biçimde var kılma çabasıdır. Bu da bir nevi başka bir ben’le var olma çabasıdır. Heidegger’in sanat için “Eser, bizi diğeri ile karşılaştırır, başkayı ifşa eder. Bu bir ‘alegoridir’. Eser simgedir.”⁷⁶ görüşü de buraya kadar incelenen şiir metinlerindeki temsiliyetin yoğunluğuna işaret eder ve kanıtlar niteliktedir.

SONUÇ

Sanat eseri, şairin öz’ünden kopuşuyla dış şartların dâhilinde bir ürün olarak sunulmaktadır. Şair kendi eserine bir ‘başka’ oluş olarak bakar. Bu ilk karşılaşma sonucunda sanatkar edimselliğinde hep bu yabancılığı hissedecek, kendinden uzaklaşırken kendine de dönüşün yollarını arayacaktır. Ergülen bu içsel dönüşümünün bütün yansılarını şiir metinlerinde okuyuculara aktarmıştır. Devamlı kendini arayan ama bu arayışta hep ötekine müptela olan bir şair olarak görünür. Çoklukları durak eylemiş şair, çokluktaki her ben’likten, egoist meyillerden uzaklaşmak ister. Ayrıca her başkalığa kendisini de yerleştirmeye çalışır. Ergülen şiirinde karşılaştığımız öteki-ben’ler, İbn Arabî’deki gölge varlıklarla bütünleşmek isteyen ben’lerdir. Görünür olanlara eklenerek bütün bir görünüme sahip olmaya çalışırlar. Egoist benlere yönelik bir eleştiri ile de oluşturmaya çalıştığı şiirlerinde her insanın her durumda ben’lik davasına düşeceğini ama kaçınılmaz olarak da diğerkâm olmak zorunda olduğunu belirtir. Ergülen bu tavrın sadece şiirsel bir mesele olmadığını bunu bütün hayatta da oluşturmaya çalıştığını söyler. “Kendimden çıkmak, karşıma geçmek, ‘ben’i terk etmek, ‘ben’siz olmak, kalmak, her türlü ‘iktidar’dan arınmak, içimdeki faşistten de mümkün olduğunca kurtulmak”⁷⁷ için bu farklı ‘ben’leri oluşturduğunu söyler ve bunun da yetiştiği Alevi-Bektaşî kültürünün ‘biz’ anlayışıyla ilgili olduğunu belirtir. Bu anlamda şairin kökleriyle de bağlantılı olan bir anlayışla şairliğine ve şiirine çoğalarak renk kattığını söyleyebiliriz. İnsanın manayı an-

lamasının sûretlerden ayrı olmaması ve aslında manaya ulaşmanın sûretlerden geçmekle olması özde Mevlana'nın bakış açısıyla da ile de benzerlik göstermektedir. Öteki-ben kurgusu şiirsel öznenin çevresinde ve şiirsel öznenin farklı tezahürleri olan bir durumdur. Ergülen, şiirinde bu öte benlerle kendine muhatap ararken bu yolla kendilik bilincine yani ötekilerle var olan bir kendini bilmeye varır. Benlik bilincine yönelik yanılgılar da şairin ötekilere serpilmesine sebep olacaktır, dolayısıyla Ergülen şiirinde de bu savrulmuşluk vardır. Çoklukta, ötekilerde savrulmuşluğun nedeni varoluşta esas olan psişik varlığın netlikten uzak oluşudur. Bütün karmaşıklığına rağmen öte-ben kurgusu, şairin öz'e ulaşmasında merkeze aldığı, Ergülen'i şiire daha genel anlamda yazın yaşamına kenetleyen kaçınılmaz bir tavır olmuştur. Bu tavrın kaynağı, du-yularla algılanan bir maddi benlik kurgusundan ziyade her öteki-ben'le bütünleşme yolunda ve her öteki-ben'e bakışta oluşan aslında kendindeki gizli hususi imgeler dünyasıdır.

DİPNOTLAR

- 1 Ergülen, *Nar Toplu Şiirler II*, Adam Yayınları, İstanbul 2002, age., s.217.
- 2 A. Kadir Çüçen, *Heidegger'de Varlık ve Zaman*, Asa Yay., Bursa 2003, s. 69. (22. dipnottan alıntılanmıştır)
- 3 Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, (çev. Kaan H. Ökten) Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008, s. 336.
- 4 Heinz Kohut, *Kendiliğin Çözümlemesi*, (çev. Cem Atbaşoğlu, Banu Büyükkal, Cüneyt İşcan), Metis Yayınları, İstanbul, 2004, s. 111.
- 5 Ergülen, age., s.217.
- 6 Haydar Ergülen, *Aşk Şiirleri Antolojisi*, Kırmızı Kedi Yayınları İstanbul, 2011, s. 70.
- 7 Haydar Ergülen, *Üzgün Kediler Gazeli*, Turkuaz Kitap, İstanbul, 2007, s.116.
- 8 Bella Habip, *Özgürlük Arayışına Adanmış Psikanalitik Bir Yaşam Donald Woods Winnicott (1876-1971): Düşüncesi ve Pratiği*, Doğu Batı (Psikanaliz Dersleri), Yıl:14 S.56, s.10.
- 9 Ortega y Gasset, *İnsan ve "Herkes"*, (çev: Neyire Gül Işık), Metis Yayıncılık İstanbul, 2007, s. 51.
- 10 Ergülen, *Nar Toplu Şiirler II*, s.95.
- 11 age., s.111.
- 12 Gasset, age., s. 107.
- 13 Haydar Ergülen, *Hafız ile Semender Toplu Şiirler II*, Turkuaz Kitap, İstanbul, 2008, s. 163.
- 14 Ergülen, *Zarf*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 32.
- 15 Ergülen, *Hafız ile Semender Toplu Şiirler II*, s. 108.
- 16 age., s.110.
- 17 age., s.52.
- 18 age., s. 111.
- 19 Ergülen, *Nar Toplu Şiirler I*, s. 231.
- 20 V. Bahadır Bayrıl, *'Beyaza İltica Eden Bir Şiirin Akılları'*, Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu (40 Şiir ve Bir Odağında Haydar Ergülen Şiiri), s.23.
- 21 Ergülen, *Hafız ile Semender Toplu Şiirler II*, s. 166.
- 22 Orhan Kahyaoğlu -Metin Celâl , *"Kendimi Hep 'Yolcu' Gibi Değil 'Yolda' Gibi Hissederim"*, *Sombahar*, Kasım-Aralık 1992, No:32, s. 30.
- 23 Ergülen, age., s.109.
- 24 Ergülen, *Haziran Tekrar*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 82.
- 25 Ergülen, *Nar Toplu Şiirler I*, s. 16.

- 26 Ergülen, *Düzyazı: 100 Yazı*, Merkez Kitapçılık, İstanbul, 2006, s. 297.
- 27 Ergülen, *Nar Toplu Şiirler I*, s.181.
- 28 age., s.182.
- 29 Nusret Hızır, *Felsefe Yazıları*, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2007, s.83.
- 30 Ergülen, *Eski Yazı*, Turkuaz Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 194.
- 31 Ergülen, *Ölüm Bir Skandal*, Merkez Kitapçılık, İstanbul, 2006, s. 9.
- 32 Levinas, *Zaman ve Başka*, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.102.
- 33 Ergülen, *Hafız ile Semender Toplu Şiirler II*, s.218.
- 34 Mahmut Temizyürek, *Kırk Şairle Birlikte Heves'in İmkânsızlık Vadisi'nde Bir Gezinti*, Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyum kitabı, s. 52.
- 35 Sadık Kılıç, *Benliğin İnşası*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2000, s. 28-29.
- 36 Ergülen, *Düzyazı: 100 Yazı*, s. 43.
- 37 Ergülen, *Nar Toplu Şiirler I*, s. 162.
- 38 Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, (çev. H.Kaan Ökten), Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008, s. 136.
- 39 Kılıç, age., s. 136.
- 40 Ergülen, age., s. 219.
- 41 Ergülen, *Düzyazı: 100 Yazı*, s. 241.
- 42 Ergülen, *Nar Toplu Şiirler I*, s. 229.
- 43 Ergülen, *Düzyazı: 100 Yazı*, s. 242.
- 44 Ergülen, *Nar Toplu Şiirler I*, s. 147.
- 45 Heidegger, age., s. 453. (Hegel'den alıntılanmış)
- 46 Gaston Bachelard, *Mekânın Poetikası*, (çev. Aykut Derman), Kesit Yayıncılık İstanbul 1996, s. 12.
- 47 Bachelard, age., s. 12.
- 48 Ergülen, *Hafız ile Semender Toplu Şiirler II*, s. 58.
- 49 age., s. 134.
- 50 Ergülen, *Aşk Şiirleri Antolojisi*, s. 211.
- 51 Mahmut Temizyürek, *Kırk Şairle Birlikte Heves'in İmkânsızlık Vadisi'nde Bir Gezinti*, Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyum kitabı, s. 50.
- 52 Ergülen, *Nar Toplu Şiirler I*, s. 201.
- 53 Ergülen, *Ölüm Bir Skandal*, s. 94.
- 54 Ergülen, *Nar Toplu Şiirler I*, s. 145.
- 55 Heidegger, age., s. 136.
- 56 Heidegger, age., s. 136.
- 57 Ergülen, *Nar Toplu Şiirler I*, s.154.
- 58 Ergülen, *Hafız ile Semender Toplu Şiirler II*, s. 264.
- 59 age., s. 136.
- 60 Mahmut Temizyürek, a.g.m., s. 52.
- 61 Ergülen, *Üzğün Kediler Gazeli*, Turkuaz Kitap, İstanbul, 2007, s. 53.
- 62 Ergülen, *Ölüm Bir Skandal*, s. 93.
- 63 Emin Çelebi, *İbn-i Arabî'nin Epistemolojisinde Duyu ve Akal*, Akademik Araştırma Dergisi, Cilt 10, Sayı: 3 2010, s.48,(43-56), (http://www.dinbilimleri.com/Makaleler/1476742338_1003030095.pdf. 11.12.2012, 11:30)
- 64 Çelebi, a.g.m., s. 45.
- 65 Ergülen, *Hafız ile Semender Toplu Şiirler II*, s. 264.
- 66 Ergülen, *Düz Yazı: 100 Yazı*, s.242.
- 67 Ergülen, *Hafız ile Semender Toplu Şiirler II*, s.104.
- 68 age., s. 105.
- 69 Kılıç, age., s. 30.
- 70 Ergülen, *Nar Toplu Şiirler II*, s. 231.
- 71 Orhan Koçak, *Kopuk Zincir Modern Şiir Üzerine Denemeler*, Metis Yayıncılık İstanbul ,2012, s. 226.
- 72 Ergülen, *Hafız İle Semender Toplu Şiirler II*, s. 17.

⁷³ age., s. 175.

⁷⁴ Haydar Ergülen, *Şair Yabancılaşması, Psikeart* (Yabancılaşma özel sayı), S. 17, Yıl: 2011, s. 135.

⁷⁵ agy., s. 133.

⁷⁶ Martin Heidegger, *Sanat Eserinin Kökeni*, De Ki Basım Yayım, Ankara, 2011, s.11.

⁷⁷ Mehmet Erte, Haydar Ergülen: “*Şiir Dediğimiz Şey Paylaşmak İçindir*”, *Kitaplık*, 400. Yılında Don Quijote Sayı: 84 / Haziran 2005, <http://www.ykykultur.com.tr/dergi/?makale=572&id=78> (E.T. 19.11.2012, 20:00)

KAYNAKLAR

- Bachelard, Gaston, *Mekanın Poetikası*, (çev. Aykut Derman), Kesit Yay., İstanbul 1996
- Bayrıl, V. Bahadır, ‘*Beyaza İltica Eden Bir Şiirin Aksları*’, *Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyum Kitabı* (40 Şiir ve Bir Odağında Haydar Ergülen Ergülen Şiiri)
- Bella, Habip, *Özgürlük Arayışına Adanmış Psikanalitik Bir Yaşam Donald Woods Winnicott (1876-1971): Düşüncesi ve Pratiği, Doğu Batı* (Psikanaliz Dersleri), Yıl:14 S.56, s.10.
- Çüçen, A. Kadir, *Heidegger’de Varlık ve Zaman*, Asa Yay., Bursa 2003
- Ergülen, Haydar, *Aşk Şiirleri Antolojisi*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul 2011
- ....., *Düzyazı:100 Yazı*, İstanbul, Merkez Kitapçılık, 2006
- ....., *Aşk Şiirleri Antolojisi*, Kırmızı Kedi Yayınları İstanbul 2011
- ....., *Eski Yazı*, Turkuvaz Yayıncılık, İstanbul 2008,
- ....., *Hafız ile Semender Toplu Şiirler II*, Turkuvaz Kitap, İstanbul 2008
- ....., *Haziran, Tekrar*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul 2011
- ....., *Nar Toplu Şiirler I*, Adam Yayınları, İstanbul 2002
- ....., *Ölümler Bir Skandal*, Merkez Kitapçılık, İstanbul 2006
- ....., *Üzgün Kediler Gazeli*, Turkuvaz Kitapçılık, İstanbul 2007
- ....., *Zarf*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul 2010
- ....., *Şair Yabancılaşması, Psikeart* (Yabancılaşma özel sayı), S. 17, Yıl: 2011
- Gasset, Ortega y, *İnsan ve “Herkes”*, (çev: Neyire Gül Işık), Metis Yayıncılık İstanbul 2007
- Heidegger, Martin, *Varlık ve Zaman*, (çev. Kaan H. Ökten) Agora Kitaplığı, İstanbul 2008
- ....., *Sanat Eserinin Kökeni*, De Ki Basım Yayım, Ankara, 2011
- Hızır Nusret, *Felsefe Yazıları*, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2007
- Erte, Mehmet, Haydar Ergülen: “*Şiir Dediğimiz Şey Paylaşmak İçindir*”, *Kitaplık*, 400. Yılında Don Quijote Sayı: 84 / Haziran 2005, <http://www.ykykultur.com.tr/dergi/?makale=572&id=78> (E.T. 19.11.2012, 20:00)
- Kahyaoglu, Orhan –Celâl, Metin “*Kendimi Hep ‘Yolcu’ Gibi Değil ‘Yolda’ Gibi Hissederim*”, *Sombahar*, Kasım-Aralık 1992, No:32
- Kılıç, Sadık, *Benliğin İnşası*, İnsan Yayınları, İstanbul 2000
- Koçak, Orhan, *Kopuk Zincir Modern Şiir Üzerine Denemeler*, Metis Yayıncılık İstanbul 2012
- Kohut, Heinz, *Kendiliğin Çözümlemesi*, (çev. Cem Atbaçoğlu, Banu Büyükkal, Cüneyt İşcan), Metis Yay., İstanbul 2004
- Levinas, Emmanuel, *Zaman ve Başka*, Metis Yayıncılık, İstanbul 2005

